

LA BIODIVERSITAT QUE ENS ENVOLTA

Què és la biodiversitat? Un altre tipus de patrimoni que cal afegir al material i al cultural, tant o més valuós que aquests. És la riquesa i varietat d'espècies d'éssers vius; però també la riquesa biològica considerada a altres escales, des de la genètica (variabilitat genètica dins d'una espècie de bacteri, fong, planta o animal), passant per la taxonòmica (diferents categories immediatament per sota o per sobre de l'espècie), fins la geogràfica (àrees geogràfiques diferents que contenen nombres d'espècies també diferents). En un símil aclaridor, el nostre gran ecòleg Ramon Margalef deia que la biodiversitat és com el "diccionari" de la natura: l'inventari de tots els components de la flora o fauna d'una determinada regió, o de tota la Terra; l'ecodiversitat en seria la "gramàtica": les proporcions i la manera en què aquests components s'organitzen i interactuen dins dels ecosistemes, de la mateixa manera que la gramàtica ens permet organitzar les paraules per formar oracions intel·ligibles. Sabem poques coses encara de la "gramàtica" de la natura: que els ecosistemes actuals són fruit de la interacció dels seus components, però també d'una història evolutiva que ve de molt lluny, plena d'extincions individuals, episodis d'extinció en massa i d'especiació, radiació evolutiva, invasió d'espècies al·lòctones, etc.; que hi ha espècies que són fonamentals per al funcionament dels ecosistemes (espècies clau), mentre que d'altres són relativament banals i (aparentment) poc significatives; que hi ha una relació directa entre diversitat ecològica i estabilitat dels ecosistemes, però un cert grau de pertorbació promou també la biodiversitat; que totes les espècies, des de les més humils fins a les més aparents i vistoses, tenen un paper en el cicle dels nutrients, la producció i el consum de matèria orgànica, i en altres serveis ecosistèmics menys evidents i que rarament ens plantegem (la composició de l'atmosfera, la formació del sòl, la depuració d'aigües, sòls i aire contaminats, el mateix clima, etc.), o bé en la producció de recursos naturals (aliments, medicines, materials de construcció, etc.) dels quals, més conscientment, ens apropiem. Els diferents ecosistemes, i la biosfera sencera, depenen de les espècies d'éssers vius; i nosaltres, com una espècie més que som, també. Ara que comencem a tenir una idea de la biodiversitat del planeta i del seu important paper per al funcionament del món, ens adonem que les nostres activitats malmeten aquesta biodiversitat en tots els fronts possibles i a una escala equivalent a la de les extincions en massa del passat. Destruïm hàbitats (especialment les selves tropicals, però també els boscos i les àrees humides i litorals arreu); eliminem directament unes espècies més fràgils i n'afavorim unes altres (domèstiques, antropòfiles, plaga, males herbes); contaminem el medi; exhaurim, en suma, el que per a nosaltres són recursos naturals però per als ecosistemes són peces fonamentals del seu funcionament. Arrenquem a grapats pàgines senceres d'aquell diccionari del símil, fins i tot abans d'haver-nos preocupat de saber què contenien. I ho fem en un moment històric en què la humanitat té problemes greus per alimentar prop de dos terços de la seva població creixent.

Els ecosistemes simplificats per l'home (camps de conreu, rius contaminats, ciutats, boscos i litorals) funcionen amb un nombre d'espècies (i d'interaccions entre elles) menor que els ecosistemes no alterats o poc alterats. Però no sabem fins on podem seguir perdent biodiversitat i, conscients que la descrita fins ara és només una fracció petita del total, és obligat ser prudents i aplicar abans no sigui massa tard el principi de precaució. I no només en les selves tropicals i en els oceans allunyats; també en els nostres boscos i camps la biodiversitat ens és necessària. Caldrà reduir-ne la pèrdua a la nostra escala local, tot aconseguint-ne la protecció, el rescabament, la restauració, la gestió racional i sostenible del patrimoni natural.

JOANDOMÈNEC ROS

Catedràtic d'ecologia de la Universitat de Barcelona

ESTRATÈGIA CATALANA PER A LA CONSERVACIÓ I L'ÚS SOSTENIBLE DE LA DIVERSITAT BIOLÒGICA

Catalunya ha estat capdavantera a Espanya de la preocupació ciutadana per la degradació ambiental. Les primeres reivindicacions contra la contaminació atmosfèrica ocasionada per moltes indústries i contra la implantació en llocs inadequats d'infraestructures com l'abocador del Garraf o d'urbanitzacions de segona residència cristal·litzaren durant la dècada dels setanta del segle XX en l'anomenat *Llibre Blanc de la Gestió de la Natura als Països Catalans* i en les *Bases ecològiques per a una gestió de la natura*, que han estat fonament i guia de tots els intents posteriors d'afrontar la problemàtica ambiental i que anticipaven el concepte mateix de desenvolupament sostenible, uns anys abans que aquest prengués carta de naturalesa en documents internacionals i es popularitzés.

També la Llei 12/1985, d'espais naturals, ha estat capdavantera en la integració de la biodiversitat com a objecte fonamental de protecció jurídica, ja que en el seu article primer estableix com a objectius "protegir, conservar, gestionar i, si escau, restaurar i millorar la diversitat genètica, la riquesa i la productivitat dels espais naturals de Catalunya".

Així i tot, la biodiversitat, com a tal, no ha estat fins avui específicament contemplada en les accions que, tant des de la societat civil com des dels governs locals i autonòmic, s'han emprès a Catalunya els últims anys amb relació al medi, encara que sí que ha estat un dels factors que s'han tingut presents en la selecció, per exemple, dels espais d'interès natural recollits en el Pla d'Espais d'Interès Natural (PEIN), un dels instruments bàsics per a l'aplicació de la Llei d'espais naturals.

Aquesta especificitat catalana imposa, doncs, una visió integradora de la conservació i l'ús sostenible de la diversitat biològica que, sense ignorar-ne els elements (les espècies) posi l'accent en els conjunts (els ecosistemes), incloent-hi sempre els humans, atès que la humanització del territori de Catalunya arriba fins al racó més remot. Aquesta visió té en compte també que la sostenibilitat de l'aprofitament dels recursos naturals i, en particular, de les espècies d'éssers vius que conformen la biodiversitat de les comarques catalanes no és una finalitat en ella mateixa sinó un instrument necessari per a la supervivència i la qualitat de vida de les generacions presents i futures de catalans.

Tot això sense oblidar que l'estratègia s'ha d'aplicar en el conjunt del territori i no limitar-se als espais protegits, encara que en aquests l'aplicació hagi de ser especialment rigorosa. Es tracta, tal com proclama l'**Estratègia Paneuropea per a la Diversitat Biològica i Paisatgística**, d'incorporar les consideracions ecològiques pertinents a les polítiques de desenvolupament territorial i econòmic.

Amb el suport de

Generalitat de Catalunya
Departament de Medi Ambient i Habitatge